

Miasto, Józef

"Nauczyciele akademicki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w okresie międzywojennym", Grażyna Karolewicz, Lublin 1996 : [recenzja]

Rozprawy z Dziejów Oświaty 38, 167-168

1997

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

skoncentrowali się na problemach polityki oświatowej, szczególnie eksponując zależność między formami i treściami edukacji a aktualną sytuacją polityczną, ekonomiczną, społeczną, kulturalną czy religijną. Jest to chyba myśl przewodnia większości prezentowanych w niniejszej książce wypowiedzi, wzmocniona głosami wielu uczestników Sympozjum, podkreślającymi konieczność interdyscyplinarności w badaniach historyczno-oświatowych. W referatach

ukazano nie tylko stan badań nad historią edukacji w Austrii, ale także wysunięto szereg problemów i postulatów wobec dyscypliny w ogóle. Wyłania się z nich obraz dobrej kondycji europejskiej historii wychowania, cieszy fakt, że historycy wychowania przyszłość swej dyscypliny widzą w rozszerzeniu pola badawczego i uwzględnianiu wszelkich aspektów duchowego i fizycznego rozwoju człowieka.

Joanna Schiller

Grażyna Karolewicz, Nauczyciele akademicy Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w okresie międzywojennym, Lublin, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1996, T. I, ss. 258, T. II, ss. 252.

Grażyna Karolewicz jest autorką licznych studiów naukowych i redaktorką wydawnictw źródłowych, poświęconych dziejom zasłużonej lubelskiej uczelni, założonej w 1918 r. pod nazwą Uniwersytet Lubelski, która w 1928 r. została przemianowana na Katolicki Uniwersytet Lubelski. Recenzowane dwutomowe dzieło, będące podstawą habilitacji, zawiera zbiorowy portret kadry akademickiej zatrudnionej w tej uczelni w latach 1918–1939. Wychodząc ze słusznego założenia, że to pracownicy naukowci decydują o randze uniwersytetu, autorka podjęła bardzo ambitną i w pełni udaną próbę rekonstrukcji obrazu środowiska naukowego, jakie skupiało się w nowej, prywatnej katolickiej uczelni, powstałej wraz z Polską Odrodzoną, która musiała pokonywać jeszcze większe trudności niż nowe uniwersytety państwowe. Zbiorowa biografia nauczycieli akademickich została zaprezentowana w tomie pierwszym. Tom drugi zawiera 178 biogramów wszystkich wykładowców istniejących wydziałów (teologicznego, prawa kanonicznego, prawa i nauk społeczno-ekonomicznych oraz nauk humanistycznych), przedstawionych w porządku alfabetycznym.

Praca została oparta na szerokiej podstawie źródłowej. Autorka wykorzystała akta personalne nauczycieli akademickich, przechowywane w Archiwum Uniwersyteckim KUL oraz w podobnych archiwach uniwersytetów krajowych (Kraków, Warszawa, Poznań), a także akta zagranicznych instytucji i uczelni np. w Rzymie, Brukseli, Nancy, Leuven, Uppsali i Zurychu. Cennym dopełnieniem materiału źródłowego okazały się zasoby Archiwum Akt Nowych,

Archiwum Państwowego w Lublinie, Archiwa Archidiecezjalne w Warszawie i Lublinie oraz zbiory prywatne, przechowywane w archiwach rodzinnych.

Zgromadzony materiał pozwolił na dość dokładne ustalenie składu osobowego zespołu nauczycieli akademickich, przebiegu ich karier naukowych, pełnionych funkcji, stażu pracy w uczelni, wieku, pochodzenia terytorialnego i społecznego oraz sytuacji rodzinnej. W całym okresie międzywojennym Katolicki Uniwersytet Lubelski zatrudniał ogółem 178 nauczycieli akademickich, z tego 25 w 1918/19 r. i 67 w 1938/39. Połowa z ogólnej liczby 178 wykładowców pracowała w tej uczelni bardzo krótko, przeważnie od jednego roku do trzech lat. Zaledwie 20% ogółu profesorów było związanych z uczelnią przez czas dłuższy (10–21 lat). Wobec odczuwanego w całej Polsce niedostatku kadr naukowych dodatkowe zajęcia na KUL podejmowało wielu profesorów uniwersyteckich ze Lwowa, Warszawy i Krakowa, na przykład ekonomista Henryk Radziszewski, językoznawcy — Jan Baudouin de Courtenay, Wiktor Porzeziński, Witold Doroszewski i wielu innych. Pod względem wieku przeważali ludzie młodzi pomiędzy trzydziстым i czterdziстым rokiem życia. Pod względem pochodzenia społecznego kadra nauczycieli akademickich wywodziła się głównie z inteligencji, do której autorka zaliczyła również ziemiaństwo oraz z warstwy chłopskiej (głównie duchowni). Pierwszy rektor KUL ks. Idzi Radziszewski był synem nauczyciela szkoły elementarnej, a jego następcą o. Jacek Woroniecki wywodził się z rodziny księżęcej. Bardzo

interesująca jest charakterystyka kadry profesorskiej pod kątem jej studiów i zdobywania stopni naukowych w uczelniach krajowych i zagranicznych. Z ustaleń autorki wynika, że ogromna większość tej kadry odbywała swoje studia w Uniwersytecie Jagiellońskim, Uniwersytecie Jana Kazimierza, w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz w Uniwersytecie Warszawskim. Dość znaczna grupa odbywała swoje studia w uniwersytetach rosyjskich, głównie w Petersburgu, Kijowie i Moskwie. Wielu profesorów miało za sobą podstawowe bądź dodatkowe studia w uniwersytetach zachodnioeuropejskich (Francja, Belgia, Niemcy, Austria, Szwajcaria, Włochy).

Ostatnia część tomu pierwszego omawianej publikacji zawiera próbę oceny osiągnięć naukowych nauczycieli akademickich, zwłaszcza tych, którzy związali się z uczelnią na stałe. Tu stanęła autorka przed zadaniem bardzo trudnym. Jako historyk mogła w sposób kompetentny dokonać oceny dorobku historyków i ich wkładu w rozwój historiografii w ośrodku lubelskim. W przypadku pozostałych dziedzin nauki i dyscyplin naukowych musiała z konieczności powstrzymać się od formułowania własnych ocen i ograniczyć się do przytaczania od czasu do czasu opinii specjalistów. Dodajmy, że do tej pory wiele dyscyplin uprawianych w pierwszym dwudziestoleciu działalności KUL nie doczekało się gruntowniejszego omówienia, a dorobek publikacyjny niejednego profesora jest bardzo mało znany. Nie można czynić autorce zarzutu, że w swoich ocenach nie przejawia wyraźniejszego krytycyzmu i nie próbuje porównywać osiągnięć profesorów lubelskich z dorobkiem ówczesnej nauki polskiej. Takie zadanie przerasta możliwości jednego badacza, nawet najbardziej pracowitego. Opierając się na opiniach specjalistów wysoko oceniła autorka dorobek o. Jacka Woronieckiego, zwłaszcza jego dzieło pt. „Katolicka etyka wychowawcza”, zawierającą syntezę tomistycznej etyki w zastosowaniu do wychowania i cieszące się znaczną popularnością do dnia dzisiejszego. Spośród reprezentantów nauki społecznej Kościoła autorka wyróżniła następujących profesorów: ks. Antoniego Szymańskiego, ks. Aleksandra Wóycickiego – późniejszego profesora Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, Ignacego Czumę i Czesława Strzeszewskiego. Wśród prawników wyróżniał się Zdzisław Papierkowski. Początki ośrodka

badań w dziedzinie pedagogiki i historii wychowania wiążą się z nazwiskiem Zygmunta Kukulskiego, mimo że wcześniej (1920–1922) prowadził tam wykłady z pedagogiki i psychologii Zygmunt Mysłakowski. Naukę historyczną z powodzeniem uprawiali m.in. Leon Bialkowski i Aleksander Kossowski.

Znakomitą ilustracją i podbudowę faktyczną omawianych wcześniej problemów zawierają źródłowe biogramy nauczycieli akademickich pomieszczone w tomie drugim. Każdy biogram zawiera poza nazwiskiem i imieniem oraz ewentualnym pseudonimem, następujące dane: imiona rodziców i ich zawód oraz nazwisko panięskie matki, nauka w szkole średniej i studia w szkole wyższej, stan rodzinny, przebieg pracy zawodowej i kariera naukowa, główne kierunki zainteresowań naukowych, ważniejsze publikacje, odznaczenia za osiągnięcia naukowe, zagraniczne staże badawcze, członkostwo w towarzystwach naukowych krajowych i zagranicznych i działalność społeczna. Jeśli w tomie pierwszym, będącym właściwą zbiorową biografią nauczycieli akademickich KUL autorka koncentrowała swoją uwagę głównie na wieloletnich profesorach tej uczelni, to w drugim tomie poświęciła równą uwagę całemu zespołowi nauczającemu, w którym nie zabrakło zarówno współczesnych, jak i późniejszych luminarzy nauki polskiej. Dla poparcia tej tezy dość wymienić nazwiska językoznawców (Jan Baudouin de Courtenay, Stanisław Szober, Witold Doroszewski), archeologa Kazimierza Michałowskiego, filologa klasycznego Jerzego Manteuffla, historyka Stanisława Smolki i wielu innych.

Praca Grażyny Karolewicz jest dziełem pionierskim zarówno pod względem podejścia badawczego, jak i uzyskanych wyników poznawczych. Jest jedną z nielicznych prób ukazania zbiorowej fotografii zespołu naukowego jednego uniwersytetu w początkowym, pionierskim okresie jego dziejów. Historycy szkolnictwa wyższego, badacze dziejów nauki polskiej oraz wszyscy interesujący się edukacją narodową znajdą w omawianej publikacji nie tylko wielkie bogactwo faktów, lecz i wiele inspirujących myśli. Lektura książki stanowi ponadto ważny wkład do poznania przemian, jakie pod wpływem KUL zaczęły się dokonywać w polskim katolicyzmie.

Józef Miąso